

канд. геолог. наук : спец. 04.00.01 «Загальна та регіональна геологія» / Є.А. Соляник ; Ін-т геол. наук НАН України. – К., 2002. – 21 с.

7. Воловик В.П. Обґрунтування параметрів землезберігаючих технологій при відкритій розробці розсипних родовищ титанових руд і бурштину : автореф. дис. ... канд. техн. наук : спец. 05.15.03 «Відкрита розробка родовищ корисних копалин» / В.П. Воловик ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». – К., 2010. – 20 с.

8. Корнієнко В.Я. Обґрунтування раціональних параметрів віброгідрравлічного інтенсифікатора для видобутку бурштину : автореф. дис. ... канд. техн. наук : спец. 05.05.06 «Гірничі машини» / В.Я. Корнієнко ; Ін-т геотехн. механіки імені М.С. Полякова. – Дніпропетровськ, 2011. – 20 с.

9. Лустюк М.Г. Теоретичні і прикладні основи добування бурштину механо-гідрравлічним способом : автореф. дис. ... докт. техн. наук : спец. 05.15.02 «Підземна розробка родовищ корисних копалин» / М.Г. Лустюк ; Нац. гірн. ун-т. – Дніпропетровськ, 2008. – 35 с.

10. Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ бурштину : Наказ Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві екології та природних ресурсів України від 10 лютого 2003 р. № 29 (zareestrovano v Міністерстві юстиції України 25 лютого 2003 р. за № 155/7476) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>.

УДК 300(075.8)

ГУЛАК О.В.

ІНСТИТУЦІЙНІ СКЛАДОВІ ВИЗНАЧЕННЯ ВЕКТОРА РУХУ КРАЇНИ

У статті здійснено аналіз основних компонентів розвитку й ефективності управління державою, її окремими напрямками та сферами. На основі праць учених-іноземців щодо оптимізації системи публічного управління, які отримали визнання й високі міжнародні нагороди, досліджено такі його складові, як цінності, інститути та еліти. Сформовано й викладено власну позицію щодо цієї проблематики.

Ключові слова: ефективність управління, оптимізація системи публічного управління, компоненти розвитку та ефективності управління, інституційні складові суспільства.

В статье проведен анализ основных компонентов развития и эффективности управления государством, его отдельными направлениями и сферами. На основе трудов ученых-иностранцев относительно оптимизации системы публичного управления, получивших признание и высокие международные награды, исследованы такие его составляющие, как ценности, институты и элиты. Сформирована и изложена собственная позиция относительно этой проблематики.

Ключевые слова: эффективность управления, оптимизация системы публичного управления, компоненты развития и эффективности управления, институциональные составляющие общества.

© ГУЛАК О.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового права (Національний університет біоресурсів і природокористування України)

The article analyzes the main components of the development and effective management of the state as a whole and its separate directions and spheres. Based on the works of Western scholars foreigners to optimize the system of public administration that received recognition for their high international awards and investigated its components such as values, institutions and elites. Formed and set out our own views on the studied subject.

Key words: *effective management, optimization of public administration, components development and effective management, institutional components of society.*

Вступ. Люди в процесі освоєння навколишнього світу безперервно створюють правила життя, запроваджують організаційні структури, адмініструють процеси через виокремлення управлінців. Залежно від якості правил і форм життя суспільство розвивається або деградує. Тобто цінності суспільства, його інститути та адміністратори (управлінці) визначають вектор руху країни [1].

Відповідно, якщо коротко й системно визначити основні компоненти розвитку та ефективності управління як державою в цілому, так і окремими її напрямками й сферами, то ними постають цінності (суспільно-загребовані й прийнятні основи існування окремого індивіда та груп людей), інститути (державні й самоврядні інституції) та еліти (у сучасних реаліях – високопосадовці, урядники, політики й авторитетні громадські представники, які мають безпосереднє відношення до формування та реалізації державної політики й системи публічного адміністрування). Тому саме від цих складових залежить вектор, рівень і швидкість розвитку будь-якого суспільства та держави.

Цієї проблематики, на наше переконання, стосуються майже всі наукові праці, що створюються в розрізі суспільних наук, оскільки піддати оптимізації ті чи інші сфери життєдіяльності, насамперед на загальнодержавному рівні, можна лише крізь призму інституційних змін.

Досить цікавими, корисними й незаангажованими є системні напрацювання вчених-іноземців щодо основ оптимізації системи публічного управління, які отримали визнання та високі міжнародні нагороди. Серед таких авторів назвемо Д. Асемоглу (медаль Джона Бейтса Кларка в 2005 р.) [2], Д. Норта (Нобелівська премія з економіки в 1993 р.) [3], Е. Остром (Нобелівська премія з економіки в 2009 році за дослідження в галузі економічної організації) [4], шведського економіста А. Аслунда (спеціаліст із розвитку держав пострадянського простору та автор книги «Україна: що пішло не так і як це виправити») [5], австрійського економіста Л. фон Мізеса (основоположник неолібералізму) [6].

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні основних компонентів розвитку й ефективності управління державою та її окремими напрямками й сферами, в аналізі таких його складових, як цінності, інститути й еліти, у формуванні та викладенні власної позиції щодо цієї проблематики.

Результати дослідження. Інституційні складові кожного суспільства формуються з глибин і мають стійку резистентність. Якість організаційної діяльності також прямо й опосередковано залежить від загальних цінностей та інститутів конкретного суспільства. Лише значні суспільно-історичні потрясіння (чим нині для України є військово-революційні дії) і зовнішній вплив (прагнення інших держав долучити українців до бажаного їм вектора руху держави й правил співіснування) можуть якісно вплинути на ефективність організації влади та всього управлінського корпусу.

Незважаючи на серйозний суспільний поступ, пов'язаний насамперед зі становленням громадянського суспільства та формуванням вагомої громадської позиції, що втілилась у всенародних революційних настроях, варто погодитись із думкою О. Жмеренецького: «Українське суспільство, на жаль, демонструє цінності, не сумісні з розвитком країни: вузький радіус довіри, лояльність до корупції, сприйняття влади як інструмента особистого збагачення, зневагу до праці, недовіру до людей, низьку громадянську участь, нетерпимість до меншин, почуття нещасливості тощо» [1].

Шведський економіст А. Аслунд у книзі «Україна: що пішло не так і як це виправити» пише: «Зрештою, Україна опинилась у найгіршому можливому положенні. Крім високих держвидатків і, відповідно, податків, тут не ефективна держава, зашкалює корупція й сильні олігархи, які збагатили себе за допомогою державних субсидій, особливо в енергетичному секторі. <...> По-перше, у ній один із найвищих рівнів державних витрат у Європі нарівні з Францією, Швецією та Данією. По-друге, вона є однією з найбільш корумпованих держав у Європі та не може надати своїм громадянам найелементарніші державні послуги, такі як закон і порядок. Третью, проте не менш істотною причиною, є високі державні витрати, які змушують країну обкладати населення та бізнес найвищими податками в регіоні, які й далі посилюють корупцію та перешкоджають зростанню й розвитку підприємництва» [5].

Д. Норт доводить, що саме цінності й культура є первинними факторами, які визначають вектор розвитку суспільства. Саме вони зумовлюють певні властивості інститутів і поведінку управлінців. У свою чергу нобелівським лауреатом Д. Асемоглу було обґрунтовано модель, за якою ключову роль щодо успіху чи провалу країн відіграють їх інститути, тобто форми організації суспільної взаємодії. Міжнародний економічний форум у межах всесвітнього дослідження конкурентоздатності визначив основні характеристики інститутів, необхідні для розвитку держави, якими є такі: дотримання й захист прав власності, етика й рівень корупції, ступінь зловживання впливом, ефективність уряду, безпека, корпоративна етика, звітність. За цими показниками Україна знаходиться на рівні африканських країн, тобто такої не сумісна з розвитком. На противагу інституційному й ціннісному підходам низка дослідників, серед яких всесвітньо відомі вчені М. Олсон та Л. фон Мізес, розвивають теорію про роль так званих еліт у розвитку країн, відстоюючи теорію про змагання груп людей, які контролюють або політичні, економічні силові, ідеологічні, релігійні та інші інструменти, керуючись «раціональним вибором» (М. Олсон), або під впливом ідей трансформують інститути й цінності суспільства (Л. фон Мізес). У цьому випадку сучасна якість української еліти, на жаль, є зрозумілою навіть без слів [1]. Більше того, сама історія минулого століття, на нашу думку, свідчить про елітарний геноцид українців. А ті їх осередки, що нині перебувають у владних колах, на жаль, є позбавленими довіри населення, адже розчаруванням щодо владного поступу пронизане все українське суспільство. І лише зовнішня агресія нині виконує об'єднуючу функцію всієї української державності та додає неабияку міру відповідальності представникам держави, відповідальним за її розвиток у цілому й оптимізацію суспільних відносин у різних її сферах і напрямках.

Зокрема, теза про те, що ключову роль щодо успіху країни відіграють їх інститути, тобто форми організації суспільної взаємодії, знайшла певне втілення в нещодавно прийнятому нормативно-правовому акті – Указі Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 р. № 5 [7]. Цей документ визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення й розвитку України, зазначаючи, що Революція гідності та боротьба за свободу України створили нову українську ідею – ідею гідності, свободи та майбутнього, а громадяни України довели й продовжують у надтяжких умовах щоденно доводити, що саме гідність є базовою складовою характеру українського народу.

Відтак передбачається, принаймні на папері, що впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі здійснюватиметься за векторами безпеки, відповідальності й гордості.

Основним засобом реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» визначено суспільний договір між владою, бізнесом і громадянським суспільством, коли кожна сторона має свою зону відповідальності.

Відповідальність влади полягає в проведенні реформи, забезпеченні балансу інтересів між громадянським суспільством, державою та бізнесом, простій, прозорій і якісній праці за новими підходами, гарантуванні дотримання прав людини.

Відповідальність бізнесу полягає в підтримці й розвитку держави, бізнес-середовища та громадянського суспільства, сумлінному сплачуванні податків, здійсненні ефективного інвестування в економіку держави, дотримуванні принципів чесної праці та конкуренції.

Відповідальність громадянського суспільства полягає в контролі влади, житті відповідно до принципів гідності та неухильному дотримуванні Конституції України й законів України [7].

Сподіваємось, що такі гідні постулати й прагнення матимуть достойне втілення в межах публічно-приватного партнерства та співробітництва, а кожен із зазначених суб'єктів буде повною мірою нести прийняту на себе відповідальність.

Висновки. Отже, з метою якісного впливу на процес оптимізації публічного управління як у державі загалом, так і щодо окремих сфер і напрямів суспільної життєдіяльності, вважаємо необхідним вплив на такі складові: цінності, законодавство й організацію інститутів, які покликані втілювати відповідні правила, та безпосередньо політико-управлінський істеблїшмент.

Спосіб такого впливу варто спільно формувати основним публічним інституціям із безпосередньою участю активних профільних громадських організацій і незалежних експертів. Лише такий спосіб розробки основоположних нормативно-правових актів із закладеними в них цінностями, сприйнятими більшістю спільноти, зможе забезпечити їх практичну імплементацію та сприятиме «приходу до влади» управлінців нового типу, нової формації з ідеологічно іншим підходом до своєї роботи й реалізації її цілей.

Список використаних джерел:

1. Жмеренецький О. Цінності, еліти, інститути: діагноз – «пацієнт мертвий» / О. Жмеренецький // Українська правда. – 2015. – 7 квітня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/04/7/7063984>.
2. Дарон Асемоглу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BD_%D0%90%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%83.
3. Дулас Норт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81_%D0%9D%D0%BE%D1%80%D1%82.
4. Елеонор Остром [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BE%D1%80_%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BC.
5. Аслунд А. Україна опинилася в найгіршому можливому положенні / А. Аслунд // Economic.ks.ua. – 2015. – 12 червня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economic.ks.ua/aslund-ukraina-okazalas-v-naikhudshem>.
6. Людвіг фон Мізес [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%B2%D1%96%D0%B3_%D1%84%D0%BE%D0%BD_%D0%9C%D1%96%D0%B7%D0%B5%D1%81.
7. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.